

ملی شدن نفت از منظر جراید داخلی و خارجی

۲۸ اسفند ۱۴۰۰ ساعت ۱۳:۳۰

منچستر گاردین در انگلستان نوشت قرضه ملی دولت ایران را از ورشکستگی نجات خواهد داد برای کسانی که تصور می کردند ایران فقط چند ماه پس از قطع عواید نفت دچار ورشکستگی اقتصادی خواهد شد اوضاع امروز ایران ۸ ماه پس از ملی شدن نفت حیرت آور است...

معمولاً وقتی یک رویداد مهم سیاسی در یک کشور اتفاق می افتد، روزنامه ها و سایر رسانه های جمعی زودتر از همه به انعکاس آن می پردازند. گرچه امروزه با گسترش تعداد و تنوع رسانه های ارتباطی، اخبار رویدادها با سرعتی بیش از گذشته منتشر می شود و تحلیل های متفاوتی از آن صورت می گیرد؛ اما در گذشته نه چندان دور و در تاریخ معاصر ایران نیز بسیاری از رویدادها به وسیله روزنامه ها پوشش یافته اند. ملی شدن صنعت نفت از جمله این رویدادهای بسیار مهمی است که در آن دوره به خبر اول بسیاری از روزنامه های داخلی و خارجی تبدیل شد و تفاسیر متفاوتی از آن ارائه گردید. نوشته پیش رو نگاهی است گذرا به برخی از جراید داخلی و خارجی که به انعکاس رویداد ملی شدن نفت پرداخته اند.

دیدگاه مطبوعات بر اساس جراید داخلی و خارجی

به طور کلی دیدگاه مطبوعات داخلی و خارجی نسبت به موضوع ملی شدن نفت از مواضع یکسانی برخوردار نبود و هر یک از جراید بسته به منافع شخصی و یا گروهی خود به موضع گیری پیرامون آن می پرداختند. البته این بدان معنی نیست که موضع تمام روزنامه های غربی نسبت به این موضوع کاملاً منفی بوده است، بلکه در برخی از موارد می توان دیدگاه های بیطرفانه و خنثی را نیز مشاهده نمود. بر این اساس، مواضع برخی از مطبوعات داخلی را می توان به دو دیدگاه مخالفان ملی شدن و موافقان ملی شدن نفت تقسیم نمود.

دیدگاه جراید داخلی نسبت به ملی شدن نفت

عمده ترین مخالفان ملی شدن نفت، سلطنت طلبان و انگلوفیل ها بودند. در رأس این گروه از مخالفان شاه قرار داشت. او در یک مصاحبه با خبرنگار روزنامه نیویورک تایمز در ۱۹۵۰/۴/۱ عنوان نموده بود «ایران امتیاز استخراج و بهره برداری از نفت و مواد خام خود را به کشورها و شرکت های دیگر نخواهد داد؛ اما تأکید کرد این موضوع شامل امتیاز نفت انگلستان نخواهد شد و باید تا انقضای مدت آن منتظر ماند. شاه با اشاره به مذاکرات مربوط به بازنگری در حق الامتیاز اظهار نمود قیمت نفت رو به کاهش است.» ۱ جدا از نظر شاه که در مطبوعات مختلف پوشش داده شده است، روزنامه ها و جراید داخلی سه دیدگاه متفاوت نسبت به

ملی شدن نفت داشتند.

۱- گروهی که بیشترین مقالات را در مخالفت با شرکت نفت ایران و انگلیس منتشر کردند. باختر و به سوی آینده در این گروه قرار می‌گیرند. گروهی که نسبت به گروه اول مخالفتشان از کثرت کمتری برخوردار بود کسرا، اصفهان، ستاره، پرتو، طلوع، داد و اتحاد ملی در این گروه جای دارند و گروهی که از هرگونه اظهار نظر و موضع‌گیری نسبت به شرکت نفت ایران و انگلیس خودداری کردند، صدای مردم در این گروه جای می‌گیرد. ۲. همانطور که مشاهده می‌شود، موضع کلی مطبوعات داخلی نسبت به موضوع شرکت نفت ایران و انگلیس و ملی شدن نفت، حمایت از ملی شدن نفت بود.

موضع جراید خارجی نسبت به ملی شدن نفت

در رابطه با جراید خارجی، می‌توان دو موضع کلی مخالفت و موافقت با ملی شدن را مشاهده نمود. موضع حمایت‌گرایانه از ملی شدن نفت را می‌توان بیشتر در روزنامه‌های شوروی مشاهده نمود. در این رابطه مطبوعات اتحاد شوروی با چاپ اخبار مربوط به مبارزه دکتر مصدق و آیت‌الله کاشانی برای ملی کردن صنعت نفت و تظاهرات مردم در پشتیبانی از تلاش دولت در طرد صلح انگلیسی‌ها از ایران حمایت می‌کردند. ۳.

البته مواضع برخی از مطبوعات شوروی گاه به سمت حمایت ضمنی از انگلیس و مخالفت با آمریکا نیز کشیده می‌شد. به عنوان نمونه روزنامه «پراودا» ارگان حزب کمونیست شوروی پیرامون ترور رزم‌آرا و تصویب ماده واحده ملی شدن نفت توسط مجلس شورای ملی ایران آورده بود که «ژنرال رزم‌آرا نخست‌وزیر ایران از طرف کسانی به قتل رسید که با آمریکایی‌ها ارتباط نزدیک دارند. اگر به حقایق مطلب پی ببریم به سهولت معلوم می‌شود که انگلیسی‌ها و روس‌ها در این قتل دست نداشته‌اند و فقط آمریکایی‌ها از این حادثه استفاده کرده‌اند». ۴.

روزنامه فرانسوی لوموند نیز معتقد بود دولت آمریکا با روی کار آمدن رزم‌آرا پیروزی مهمی به دست آورد. زیرا او با تسلط بر نیروهای نظامی ایران و تشکیل یک دولت مقتدر، هم می‌توانست موافقت نامه الحاقی با انگلستان را به تصویب برساند، هم با کمک انگلیسی‌ها و آمریکایی‌ها نهضت سیاسی اجتماعی بیگانه ستیز داخلی را سرکوب کند و هم با اعطای برخی امتیازات به اتحاد شوروی فشارهای آن دولت را کاهش دهد. ۵.

روزنامه دونیرئو با طرح این پرسش که در موضوع روی کار آمدن رزم‌آرا دولت انگلستان خوشوقت‌تر است یا آمریکا؟ چنین پاسخ داد که دولت انگلستان؛ زیرا فضای سیاسی حاکم بر ایران نشانگر آن است که هیچ دولتی در فضای موجود قادر به تصویب قرارداد با انگلستان نیست مگر سپهبد رزم‌آرا که می‌تواند با رفتار اقتدارگرایانه خود به این نتیجه برسد. به نوشته منچستر گاردین، با روی کار آمدن رزم‌آرا وضعیت ایران به نحو ملموسی تغییر یافته زیرا او سربازی لایق و نخست‌وزیری مقتدر و متمایل به غرب و خواهان اصلاحات گسترده اجتماعی-اقتصادی در ایران است. ۶.

در رابطه با سایر موضع‌گیری‌های مطبوعات غربی نیز می‌توان گفت که اکثر آنها یا به طور کامل با ملی شدن نفت مخالف بودند و یا با دنبال کردن حوادث ایران به رصد اخبار و تحولات می‌پرداختند. برای پی بردن بهتر به مضمون برخی از روزنامه‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد. منچستر گاردین در انگلستان نوشت قرضه ملی دولت ایران را از ورشکستگی نجات خواهد داد برای کسانی که تصور می‌کردند ایران فقط چند ماه پس از قطع عواید نفت دچار ورشکستگی اقتصادی خواهد شد اوضاع امروز ایران ۸ ماه پس از ملی شدن نفت حیرت‌آور است. ۷.

برلیز زیوتینک در آلمان نوشت ایرانی‌ها فشار اقتصادی انگلیس را تحمل خواهند کرد. انگلیس‌ها در ایران امروز سیاست منتظر باش و بین را در پیش گرفتند. ۸ درواقع برخی از این روزنامه‌ها با تحسین صبوری ایرانیان، انتظار آنکه ایران بتواند فشارهای اقتصادی غرب را تحمل کند، نداشتند. روزنامه تایمز لندن نیز در همان مقطع با چنین دیدگاهی نوشت: «به کار بردن شدت و زور در برابر تصمیم مردم ایران سبب خواهد شد که ایران و سایر ملل خاورمیانه علیه ما بسیج شوند»^۹

سخن نهایی

مطبوعات در دوره آغاز جنبش ملی شدن نفت، مواضع متفاوتی را پیرامون این موضوع اتخاذ نمودند. گرچه بسیاری از مطبوعات داخلی از حامیان اصلی نهضت ملی شدن نفت بودند؛ اما در مقابل رویکرد جراید خارجی بیشتر بر تحلیل، رصد اخبار و مخالفت با نهضت ملی شدن قرار داشت. این موضوع سند خوبی است برای آنکه بدانیم جراید غربی پیش از آنکه به رسالت اصلی روزنامه‌نگاری که همان صداقت است پایبند باشند، بیشتر بر پایه منافع ملی و سیاسی خود قرار دارند.

فهرست منابع

۱. موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، دبیرخانه دائمی همایش‌ها، ایران و استعمار انگلیس: مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۹۱، ص ۳۶۳.
۲. علی اصغر مقصودی، "تحلیل رویکرد مطبوعات سیاسی به جنبش ملی شدن صنعت نفت ایران" فصلنامه سیاست، دوره ۴۶، شماره ۱، (بهار ۱۳۹۵) ص ۲۵۸.
۳. علیرضا ازغندی، روابط خارجی ایران ۱۳۲۰-۱۳۵۷، تهران، نشر قومس، چاپ ششم، ۱۳۸۴، ص ۲۲۲.
۴. سید هاشم هوشی سادات، نفت و انگلیس، برگرفته از سایت <https://www.ir.shana.com/news/224756>، D۹٪۸۶٪D۹٪۸۱٪٪/۲۲۴۷۵۶/news/ir.shana.www//:https
- ۲۸ مورخ - کیهان روزنامه: ک، ر، و D۸٪AA-%D۹٪۸۸-%D۸٪AY%D۸٪B۳%D۸٪AA%D۹٪۸۲%D۹٪۸۴%D۸٪AY%D۹٪۸۴
- اسفندماه ۱۳۲۹.
۵. موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، همان، ص ۳۶۰.
۶. همانجا.
۷. حسن تواناییان فرد، مصدق و اقتصاد، تهران، انتشارات آگاه، ۱۳۶۰، ص ۱۷۷.
۸. همان، ص ۱۷۸.
۹. هوشی سادات، همان، و، ر، ک: روزنامه باختر امروز - مورخ ۲۱ اسفندماه ۱۳۲۹

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/48622/ملي-شدن-نفت-منظر-داخلي-جرايد-منظر-نفت-شدن-ملي/48622>